

Pilotprogram för inkluderande innovation
Erfarenheter från en regional testbädd för ett jämställt och
inkluderande innovationsekosystem

Anna Croon

region
västerbotten

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala
utvecklingsfonden

SAMMANFATTNING

I denna rapport presenteras erfarenheter från ett arbetspaket inom ramen för projektet Regional innovationsledning i Region Västerbotten. Projektet har finansierats av Europeiska regionala utvecklingsfonden för Övre Norrland och Region Västerbotten med det övergripande målet att förbättra innovationskapacitet och ledning i Västerbotten. Projektet har haft flera del- och effektmål, bland andra ett om att etablera en mer varaktig infrastruktur och organisation för regionalt innovationsledarskap. Denna målsättning ligger i linje med Region Västerbottens regionala utvecklingsstrategi och Regionala innovationsstrategi. Båda strategierna har utvecklats i relation till de globala målen och särskilt betonat vikten av att verka för jämlik och jämställd inkludering i framtida innovationsekosystem.

I rapporten sammanfattas erfarenheter från ett års samarbete med tre innovationsfrämjande aktörer för att utveckla möjligheter att uppnå ett mer hållbart och inkluderande innovationsstöd. Samarbetet orkestrerades med stöd av The Yes Way som erbjuder olika typer av insatser, stöd och metoder till med organisationer som vill arbeta med förändring, tänka på nya sätt och bredda sina perspektiv. Rapporten är skriven av Anna Croon, docent vid institutionen för informatik, Umeå universitet.

En utgångspunkt för projektet har varit att regionens nuvarande innovationsekosystem har en tydlig mansdominans, vilket medför att innovationsfrämjande stöd och resurser fördelas ojämnt med hänsyn till branscher och grupper. I syfte att skapa kraft och kapacitetsutveckling där alla regionens aktörer ska känna sig delaktiga genomfördes därför under 2022 ett pilotprogram med tre av regionens innovationsfrämjare (Skellefteå Science City, eXpression och Almi Nord) ett pilotprogram tillsammans med ett processtöd (The Yes Way). Utgångspunkten för pilotprogrammet var att de jämställdhetspolitiska målen och tre av de globala hållbarhetsmålen kan användas som drivkraft för nytänkande och innovation. Syftet med programmet har även varit att under ett års tid stödja de deltagande organisationerna i sitt arbete med att utveckla ett inkluderande innovations- och företagsstöd. Under pilotprogrammet har olika metoder, verktyg och tekniker presenterats och tillämpats för att synliggöra, utmana och utveckla förståelse för vem som är innovatör och vilka prioriterings- och mätmodeller som tillämpas för exkludering och inkludering. Programmet har fokuserat på att bryta normer för vad en innovation är och vilket och till vem som respektive organisation stöttar. En övergripande frågeställning har varit att undersöka vilka förutsättningar som behövs och finns för att förbättra det innovationsfrämjande systemet i Västerbotten. Under tematiska dialogmöten jämnt fördelade under året, individuell coaching och uppföljning i fysiska och digitala möten har deltagarna fokuserat på inkludering i den egna organisationen.

Resultatet av programmet är bland annat att de deltagande organisationernas olikheter präglar var och med vad som inkluderingsarbetet är mest fruktbart. Vissa innovationsfrämjare har tidigare erfarenhet av att arbeta systematiskt med inkludering medan andra inte nämnvärt arbetat med området. Sammanfattningsvis uppfattar samtliga deltagare att programmet varit en drivkraft för ett tydligt förändrings- och förbättringsarbete. De ser vidare ett fortsatt behov av kommande liknande initiativ. Deltagarna anser att Region Västerbotten kan bidra med krav, guider och mallar för att tydliggöra att arbete med inkludering är ett prioriterat område. Deltagarna uppfattar också att det är önskvärt med en bättre struktur och integrering av jämställdhet, mångfald och inkluderingsinitiativ (JMI) inom innovationsekosystemet. En kontinuitet i termer av kunskapshöjning, forskningsanknytning och erfarenhetsutbyte är önskvärt. Helst integrerat med andra initiativ som regionen initierar inför projektansökningar, strategiarbete och uppföljningar. Med avseende på mål och mätning anser deltagarna att det saknas stöd för att tydliggöra prioriteringar och krav på uppföljningar av initiativ. Dessa uppfattar deltagarna kan förbättras dels genom nationell styrning och organisation, dels genom regional uppföljning och prioritering.

Sammanfattningsvis är deltagarna mycket nöjda med programmet. De anser att fler borde få ta del av motsvarande kunskapsutveckling och stöd. Deltagarna uppfattar att de har fått en mycket bra start för fortsatt arbete, att de har stöd i respektive struktur inom vilket de verkar. Det krävs dock delvis förändringar i befintliga resurs- och mål- och mätmetoder för att konkret utvärdera effekterna av arbetet. I slutet av rapporten redovisas ett antal förslag på framtida satsningar och åtgärder baserat på erfarenheterna av detta projekt.

1. Inledning

Den regionala utvecklingsstrategin, Västerbotten – *en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft*, tydliggör behovet av en ny struktur och orkestrering av innovationsledning (Region Västerbotten 2020). Nödvändigheten att kraftsamla den spetskompetens som finns i regionen (smart specialisering), behovet av koordinering och styrning, det som i vardagligt tal handlar om att få fler att ”hoppa tillsammans” är centralt. Men kanske nog så viktig är att få fler grupper av människor att ta plats och möjlighet att vara med för att utveckla regionen. En utmaning är att det nuvarande innovationsekosystemet i hög utsträckning präglas av traditionella könskodade strukturer och värderingar. Till exempel tydliggörs detta i fördelning av stöd mellan företag som drivs av kvinnor respektive män och vad som uppfattas som innovativt, lönsamt och skalbart. Nuvarande stödstrukturer präglas av könskodade maktstrukturer, traditioner och branscher.

Tidigare studier har påvisat att nytänkande och ifrågasättande rörande vem som är innovatör, vad som är innovativt och hur det ska mätas är viktigt för att motverka exkluderande strukturer och mekanismer. Det kan handla om nytänkande sätt att identifiera brister och behov, hur mål och visioner utformas och/eller att genomföra, mäta och följa upp innovationsfrämjande initiativ och aktiviteter. I ett tidigare projekt *Inkluderande Innovation* konstaterades att det bland regionens innovationsfrämjande aktörer finns önskemål och behov av en mer sammanhållen strategi och struktur för att jämställdhet och hållbarhetsfrågor kan utgöra som en hävstång för innovation (Croon 2019). Där identifierades att det är i visionerna och strategierna som ett jämställt och inkluderande innovationsekosystem kan utvecklas. Ett flertal andra studier visar att detta vanligen sker i snirkliga och oförutsägbara rörelser mellan behovsidentifiering, idégenerering, lösningsutformning, test, etablering och spridning (Andersen m.fl. 2016, Brandsen m.fl. 2016, Gawell m.fl. 2020, Howaldt m.fl. 2018, Moulaert m.fl. 2013, Nicholls m.fl. 2015). För att uppnå faktiska och konkreta resultat som bidrar till hållbar samhällsförändring behöver rådande strukturer och arbetssätt utmanas, förändras eller ersättas.

I projektet *Regional innovationsledning i Västerbotten* (RIV) har det övergripande målet varit att förbättra innovationsförmågan och öka innovationskapaciteten i Västerbotten. Projektet har bland annat syftat till att etablera en struktur och en organisation för innovationsledarskap och innovationskapacitet. En utmaning för projektet har dock varit att regionens nuvarande ekosystem har en alltför heterogen sammansättning. Det vill säga flesta verksamma innovatörer och innovations- och företagsfrämjare är män, i branscher och områden där framförallt män är verksamma. Skillnaden i fördelning av stöd mellan företag som drivs av kvinnor respektive män är ojämnt fördelat och förklaras främst av innovationspotential med avseende på bransch, storlek på företag samt teknisk innovationshöjd. Genom att bryta normer för vad en innovation är, vem som är innovatör och vilka prioriterings- och mätmodeller som tillämpas, finns förutsättningar att utveckla ett förbättrat och regionalt innovationsledningssystem i Västerbotten. Bilden av vem som är innovatör, vad en innovation är och vem den är till för påverkar vilka lösningar vi tar

fram och för vem. Att frågan är angelägen är ingen nyhet. I podden Innovation, säger Sophia Ivarsson, Vinnova, så här:

“Ser man till det svenska innovationssystemet så går ungefär 80 % av offentlig finansiering till män och mansdominerade sektorer, branscher, verksamheter, och det påverkar vilka lösningar som nyttiggörs i samhället, vilka lösningar som kommersialiseras och inte minst definitionen av vad är egentligen en innovation. Det styrs ju väldigt mycket då från en specifik målgrupp i Sverige.”¹

Ett arbetspaket i RIV-projektet (*Inkludering*) har syftat till att genomföra en testbädd för inkluderande innovation i syfte att öka kapacitet och förmåga för tvärsektorieell kunskap om jämställdhet och normkritik som drivkraft för innovation. Utgångspunkten för initiativet har dels varit de jämställdhetspolitiska målen, dels de globala målen för hållbar utveckling. Arbetet har varit inspirerat av Tillväxtverkets (2019) målsättning att utveckla ett ansvarsfullt ledarskap som baseras på kunskap och som drivs i samverkan med andra företagsfrämjande aktörer. Testbädden har syftat till att genom att bryta förlegade normer säkerställa att fler aktörer, grupper och branscher kan erbjudas stöd och bidra till regional utveckling. I tidigare studier av det innovationsfrämjande systemet i Västerbotten har det uttryckts en viss tveksamhet och osäkerhet i frågor rörande inkludering, mångfald och hållbarhet (Croon 2019). Detta trots att skilda aktörer har en relativt god förståelse för betydelsen och värdet av att arbeta med inkluderingsfrågor relaterat till sina respektive verksamhetsområden. En svårighet som uttryckts har varit avsaknaden av goda konkreta, utmanande och utvecklande exempel på hur inkludering och hållbarhet kan främja innovation. Det har också saknats strategiska visioner och idéer om hur olika innovationsfrämjande aktörer kan koordinera sitt arbete och samtidigt bibehålla integritet och konkurrenskraft sinsemellan.

I denna rapport presenteras arbetet med hur inkludering kan bidra till en mer jämställd och inkluderande innovationsstödsstruktur. Inkludering har sedan tidigare identifierats som en central förbättringspotential för ledning och orkestrering av innovationskapacitet. Detta arbetspaket har haft som målsättning att utveckla en testbädd och genomföra ett pilotprogram under ett år. Tre innovationsfrämjande aktörer erbjöds att under ett års tid (2022) få utforska hur inkludering kan utgöra en hävstång för innovation och öka innovationskapacitet bland en större mångfald av grupper, branscher och tjänster/produkter. Metoder, verktyg och modeller för inkludering har undersökts och tillämpats av innovationsfrämjande aktörer i syfte att bidra med konkreta erfarenheter och exempel på hur inkludering kan bidra till ett mer inkluderande innovationsekosystem i regionen. Rapporten är skriven och erfarenheterna är dokumenterade av Anna Croon, docent vid institutionen för informatik, Umeå universitet.

¹ Sophia Ivarsson, Vinnova, Ur podden ”Innovation“, avsnitt 16, Vem uppfinnar världen och vad spelar det för roll? (2020) <https://www.vinnova.se/m/inspiration-for-innovation/innovation-en-podd-fran-vinnova/poddavsnitt-16-vem-uppfinnar-varlden-och-vad-spelar-det-for-roll/>

2. Inkluderande innovation

Innovation är idag ett begrepp som relativt oreflekterat hänvisas till när problem ska lösas, organisationer förändras, entreprenörskap ska utvecklas, eller samhällsutmaningar hanteras. Enligt Uhlin (2001) har idéer om innovationssystem i relation till *lärande* och *kunskap* varit framträdande sedan 90-talet likväl som olika tvär- och transdisciplinära idéer om kunskap och lärande som de viktigaste förutsättningarna för strategisk innovationsledning. Forskning inom innovationsområdet visar också att det hittills saknats kunskap om hur *normer* och *värderingar* påverkar resultatet av innovations- och utvecklingsarbete (Alves et al. 2016, Ehrnberger 2017, Lindberg 2018 och 2020).

I och med EU:s direktiv beträffande de globala hållbarhetsmålen har en debatt och en kunskapsutveckling rörande ansvarsfull forskning och innovation påbörjats. Ansvarstagandet betraktas ofta inom dessa fält som en interaktiv process, som engagerar sociala aktörer, forskare, och uppfinnare (Petrusson 2015). Tanken är att de som berörs av forskningsresultat, nya tjänster och produkter tillsammans med finansierare, entreprenörer och utvecklare ska arbeta mot *etiskt riktiga* och *rimliga* forskningsaktiviteter och innovativa produkter. Med ansvarsfull forskning och innovation menas grovt att forskning och innovation ska bedrivas med samhällets behov och utmaningar i fokus.

Hur detta ska gå till är dock i dagsläget inte helt klart men det pågår just nu olika försök för att utveckla mötesplatser, kunskapsnoder, ekosystem som på olika sätt prövar att orientera sig mot mer inkluderande innovationsprocesser, interaktiva mötesplatser och andra former för kunskapsproduktion där värderingar, ideal, etik och normer står i förgrunden för samtal, dialog och samverkan. Det vill säga sammanhang där nytänkande och innovation baseras och utgår från oliktankande och skilda värderingar, normer och erfarenheter. Sammantaget kan dessa initiativ förstås som att det just nu i skilda kontexter pågår en ansträngning för att utveckla en repertoar av miljöer som söker etablera former för att utveckla det som bland annat kan benämnas som systematiska former. Några exempel på dylika initiativ redovisas i slutet av denna rapport.

Enligt Gustafsson & Netz (2018) syftar inkluderande innovation till att aktivera, främja och utnyttja hela samhällets innovationspotential. Dels genom att utveckla nya sociala angreppssätt, dels genom att involvera de som berörs av samhällsproblem och utmaningar på nya sätt. Det primära målet är samhällsnytta genom att utveckla sätt att tänka som bidrar till ett inkluderande samhälle. Det handlar alltså om att möta samhällsutmaningar med nya idéer och lösningar som höjer kvaliteten på och förbättrar samhällets tjänster till medborgarna. Ambitionen är att genom att möta samhällsutmaningar öka medborgarnas välbefinnande och skapa ett mer hållbart samhälle. Enligt Gustafsson och Netz (2018) går det att lista ett antal generella tillvägagångssätt för att åstadkomma detta. Dessa är:

- Öppenhet när det kommer till kunskapsdelning och ägandeskap av kunskap.
- Multidisciplinära arenor med ett interaktivt förhållningssätt till problemlösning.
- Aktiv involvering av medborgare och användare samt stärkt medborgarinflytande och medborgardriven utveckling.
- Leds av efterfrågan snarare än tillgång.

- Skräddarsydda koncept som anpassas efter lokala förutsättningar och individers kompetens och kapacitet.

Enligt ovanstående punkter så krävs det alltså att innovationsfrämjande aktörer har förutsättningar att se större sammanhang om vad som bra och dåligt i det specifika snarare än att göra en ensidig traditionell värdering av affärsnytta och teknikhöjd. Det förutsätter i sin tur att aktörer erbjuds möjligheten att föra mer strategiska diskussioner om vilka samhällsvisioner, normer och prioriteringar som ska ligga till grund för initiativ och prioriteringar. Det förutsätter vidare att det etableras arenor och sammanhang där en dylik dialog kan underhållas. En dialog mellan forskare, allmänhet, finansiärer och rådgivare där möjligheten att utveckla ett gemensamt språk, känna tillit för varandra och där oliktankande accepteras i syfte att främja nytänkande. En organisation som deltog i programmet illustrerade sitt arbete på nedanstående sätt, vilket synliggör ett likartat tankesätt.

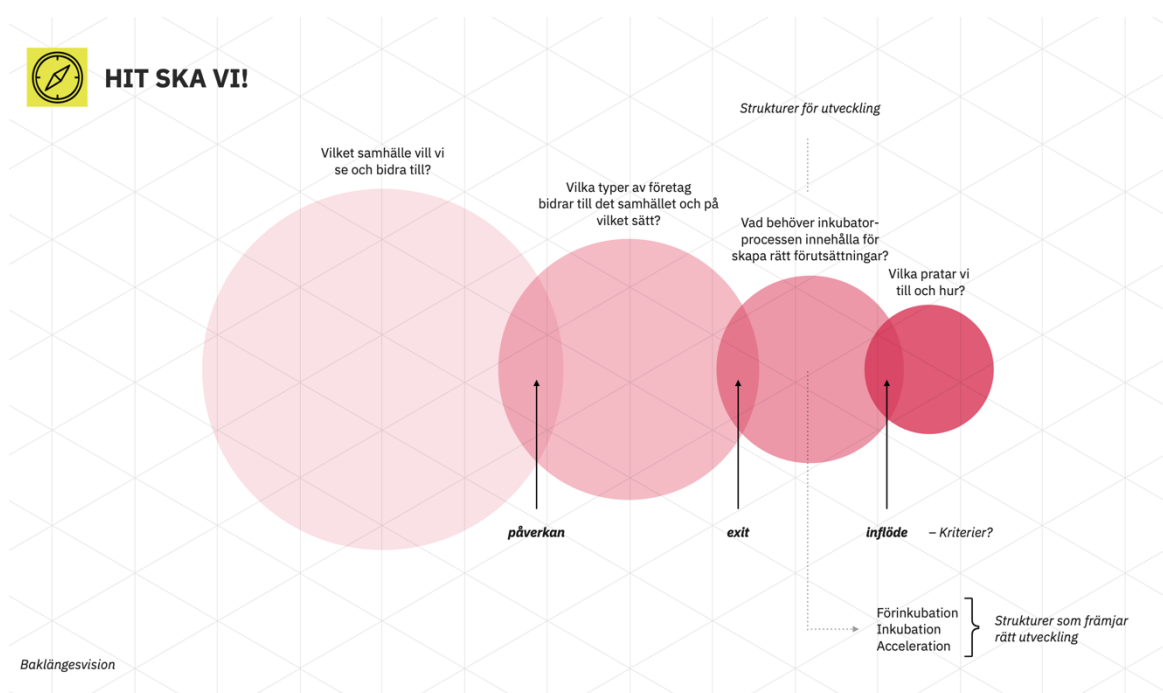

Bild 1. Modell för att relatera den egna verksamheten till ett större sammanhang. Källa: The Yes Way.

Inkluderande innovationer utvecklas också ofta i så kallade institutionella mellanrum, mellanrum där idéer och nytänkande kan växa till utanför etablerade strukturer, föreställningar och rutiner (Lindberg m.fl. 2018, Segnestam Larsson m.fl. 2016). Det vill säga mellan befintliga strukturer som sätter spelreglerna inom området – exempelvis politik, regelverk, resurser, organisationsmodeller, rollfördelning och normer – och de personer, organisationer eller andra konstellationer som försöker förändra området. Det innebär att inkluderande innovation till viss del formas av de samhällssystem som de avser förändra.

Enligt Lindberg (2020) är det särskilt fyra mekanismer som har stor påverkan på inkludering och exkludering i innovationsprocesser:

1. **Strukturer** – representation av olika målgrupper, intressenter och personal inom ett visst verksamhetsområde med avseende på kön, ursprung, ålder mm. Det omfattar även resursfördelning mellan olika grupper med avseende på vem som äger, säljer, betalar och använder det som utvecklas.
2. **Symboler** – kommunikation om innovatörer och innovationer i text och bild. Till exempelvis på webbplatser, i sociala medier och annonsering.
3. **Relationer** – kontaktnätverk, bemötande och samskapande mellan målgrupper, intressenter och personal.
4. **Identiteter** – självbild och självkänsla hos olika grupper, vad gäller att identifiera och framställa sig som innovatör eller innovationsfrämjare.

När det gäller specifikt innovationsutveckling anger Lindberg (2020) att det kan vara värdefullt att identifiera de samhällsutmaningar och globala hållbarhetsmål som kan användas som hävstång. Detta görs konkret genom att involvera marginaliserade målgrupper och intressenter i utvecklingsarbetet från behovsidentifiering till utformning, test och spridning av nya lösningar. Även att utforma lösningar som utmanar exkluderande normer om kön, ursprung, ålder mm. kan bidra till mer inkluderande affärsmodeller och stödstrukturer. Lindberg (ibid.) påpekar att det är viktigt att uppmärksamma att kön, ursprung, ålder osv. samverkar med strukturer relationer och symboler. I vårt arbete har vi inspirerats av Lindbergs (ibid.) modell för inkludering i skärningspunkter, vilket vi också återkommer till senare i rapporten.

I forskningen talar man ofta om ”öppen innovation” i betydelsen att samverkan inte behöver vara kontraktsbunden utan att kunskap delas fritt mellan medverkande aktörer (Dahlander et al. 2021). Samtidigt har begreppet ekosystem börjat användas för att beskriva och analysera olika former av nätverk och relationer med utgångspunkt i de företag och andra aktörer som medverkar. Ekosystemen benämns olika beroende på sin karaktär och inriktning. Företagsekosystem exempelvis, är uppbyggda kring en affärsidé och kan vara mer slutna. De behöver heller inte vara inriktade på innovationssamverkan. Kunskapsekosystem är samarbeten som fokuserar mer på att ta fram ny kunskap än på innovation (Järvi et al. 2018). Här är universitet och forskningsinstitut ofta viktiga aktörer. Ett innovationsekosystem är inriktade mot relativt implementeringsnära tekniker och tjänster. Dessa består ofta, förutom av företag, också av aktörer från offentlig sektor, universitet, institut, samt olika innovationsfrämjande och stödjande funktioner. En bred definition av innovationsekosystem formuleras av Granstrand och Holgersson:

“Ett innovationsekosystem är en dynamisk uppsättning av aktörer, aktiviteter, artefakter och organisationer/institutioner. Det som utmärker denna dynamiska sammansättning av relationer, inklusive mer temporära ersättningsrelationer, är att de bedöms vara viktiga för en aktörs eller en grupp av aktörers innovativa förmåga.” (Granstrand och Holgersson 2020, min översättning)

Innovationsekosystem består alltså vanligen av aktörer med skilda kompetenser, resurser och roller. Det är alltså vanligt att kompletterande och konkurrerande aktörer ingår. Ofta finns en nyckelaktör (keystone actor) som är den som driver och initierar och tar ansvar för

att samarbetet fungerar. Nyckelaktören är den som har en koordinerande roll och behöver vara medveten om vilka olika behov och syften som ekosystemet ska fylla. För att ekosystemet ska fungera behöver nyckelaktören hantera olika dilemman som uppstår och kommunicera värdet av att medverka på kort och lång sikt. De har således stor påverkan på hur framgångsrikt ekosystemet som helhet blir och också den aktör som får ut störst nytta av samarbetet. Denna aktör är vanligen men inte alltid en del av en offentlig organisation eller ett forskningsinstitut då de uppfattas vara mer oberoende och neutrala i relation till vad som ska åstadkommas (Granstrand och Holgersson 2020).

Det pågår just nu ett flertal olika satsningar på forskningsinstitut, forskningscentra och test- och demonstrationsmiljöer för att utforska mer långsiktiga och fördjupade gränsöverskridande försök mellan olika aktörer för att etablera en starkt innovationsförmåga. Dessa satsningar benämns på lite olika sätt och är olika till sin karaktär, till exempel arenor, testbäddar, mötesplatser, kunskapsplattformar, ekosystem, osv. Oavsett benämning har dessa arenor som mål att agera katalysatorer och driva gemensamma angelägna samhällsfrågor (Lindberg 2018). Det kan handla om att lyfta fram nya lösningar och modeller inhämtade från andra länder eller kontexter. Det kan också vara att belysa olika lärdomar från områden som ännu är ganska utforskade. Genom att samla intressenter runt olika frågeställningar kan mötesplatsen eller kunskapsnoden verka som katalysator som bland annat främjar till nya initiativ och partnerskap mellan samhällssektorer. I detta arbete är exempelvis genusaspekter, normkritiska/normkreativa aspekter, designorienterade ansatser, etiska frågeställningar och dilemman centrala.

Ett område där inkluderande innovation är framträdande är social innovation. Med social innovation avses ofta utveckling av nyskapande lösningar för social inkludering, med sikte på förbättrad välfärd, livskvalitet, relationer och egenmakt. Även inom ramen för detta område är öppenhet ett kännetecken. Öppenhet såväl när det gäller vilka medborgare och grupper som inkluderas i innovationsprocessen som en öppenhet för att sprida resultat av innovation. Inom området föreskrivs också att aktörerna tillsammans ska lära sig att reflektera över värderingar, normer och ideal på ett gemensamt och utforskande sätt. Detta förutsätter bland annat en diskussion om bakomliggande samhällsvisioner, normer och prioriteringar.

Tidigare och nuvarande satsningarna syftar ofta till att testa och utveckla olika sorters stöd, verktyg och metoder för att formulera mål, visioner och/eller att utforma, genomföra och följa upp innovationsstödande aktiviteter. De stöd och verktyg som hittills utvecklats är av varierande karaktär. Vissa är kartläggningar och analyser av skilda innovationssystem, andra har utvecklat mer utmanande och provocerande exempel och metodiker. Sammantaget finns dock idag en rad exempel och erfarenheter av att strategiskt arbeta med att leda, orkestrera och driva regionala innovationsekosystem i en riktning där inkludering och hållbarhet kan utgöra en drivkraft för innovation. Ett urval av och exempel på dylika satsningar redovisas i slutet av denna rapport.

3. Datainsamling och material

Arbetspaketet Inkludering har pågått under 2022 och med huvudsakligt fokus på genomförandet av ett pilotprogram för inkluderande innovation. Pilotprogrammet

genomfördes under ledning av ett processtöd, The Yes Way, tillsammans med tre innovationsfrämjande aktörer (Skellefteå Science City, eXpression och Almi Nord) samt deltagare från Region Västerbotten och Umeå universitet. Projektet var småskaligt, tre organisationer med två deltagare från varje organisation.

The Yes Way² är en organisation som erbjuder utvecklingsprogram och processtöd till företags- och innovationsstöd i Norden med fokus på jämställdhet, mångfald och inkludering. Programmet har initierats av Ideon Innovation³ och utvecklats under 2018-2020 tillsammans med flera innovationsfrämjande miljöer, Ideon Innovation, Bizmaker, Venture Lab, Movexum, Blekinge Business Incubator, Peak Region, SSE Business Lab och Jämställd Utveckling Skåne. Initiativet har under projektperioden finansierats av VINNOVA, Ideon Innovation, Europeiska utvecklingsfonden och Tillväxtverket.

Pilotprogrammet inleddes med ett ansökningsförfarande riktat till innovationsfrämjande aktörer. Erbjudandet och ansökningsförfarandet lanserades den 11 januari 2022 vid den första nätverksträffen för innovationsfrämjare i Västerbotten. Vid ansökningstidens slut hade drygt tio innovationsfrämjande aktörer anmält intresse genom att motivera sitt engagemang och lova att medverka med egen arbetstid för ändamålet under programperioden. Region Västerbotten valde ut tre organisationer: Almi Nord, eXpression Umeå och Skellefteå Science City. Urvalet av deltagare baserades bland annat på att eftersträva en bra geografisk spridning mellan de organisationer som sökt, en jämställd könsfördelning, och bredd av olika aktörer med en variation av organisationstyper inom det innovationsfrämjande ekosystemet. Organisationerna har också olika erfarenheter och kunskaper när det gäller arbete med inkludering, jämställdhet och mångfald. Två personer per organisation deltog (tre kvinnor och tre män).

Under programperioden etablerades en testbädd där deltagarna fick tillgång till olika verktyg och metoder för inkluderande innovationsstöd. *Jämställdhet, mångfald och inkludering (JMI) var den röda tråden i testbädden.* Deltagarna fick stöd att utforska, tillämpa och förstå verktygens relevans för den egna verksamheten. Testbädden bestod i en digital plattform som kompletterades med dialogträffar och enskilda uppföljande och stödjande träffar med processtödet. Vid den första dialogträffen i februari presenterades deltagarna respektive organisations verksamhet och profil inklusive en kartläggning och behovsanalys av nuläget rörande inkluderande innovationsstöd. Den andra träffen fokuserade på vilka aktörer och grupper som kommer till respektive organisation och på vilket sätt som exkluderande mekanismer och strukturer kan finnas som hinder för att nå ut till olika grupper. Vid det tredje tillfället i oktober fördjupade deltagarna synen på inkluderande rekrytering för att tänka nytt kring vilka kollegor som rekryteras till respektive organisation. Vid det sista tillfället i december fick deltagarna presentera genomfört arbete samt strategier för fortsatt arbete rörande inkluderande innovation. Programmet har anpassats för varje aktör utifrån det som varit mest utmanade för dem, till exempel har någon haft mer fokus på kommunikation, en annan på rekrytering.

² <https://www.theyesway.se>

³ <https://ideon.se>

Anpassningen gav stöd för organisationerna i deras arbete och de hade tillgång till en bred metodbank.

Till respektive dialogträff deltog även en extern gäst som respektive värdorganisation fick vara med att bjuda in. Vid den första träffen i april deltog Juliana Falke, nationell kund- och affärschef samt Maroun Aoun, partneransvarig för moderbolaget Almi AB. De presenterade sina erfarenheter av sitt strategiska JMI-arbete och uppdrag inom Almis moderkoncern. Vid den andra träffen i april medverkade Erika Unnes från Ávki och presenterade erfarenheter av att integrera det samiska perspektivet i innovations- och företagsstöd. Vid den tredje träffen i Skellefteå medverkade Julia Delin VD för Stockholm School of Economics (SSE), Business Lab. Hennes del i programmet handlade om ledarskapets betydelse på utvecklingsarbetet och implementering samt gav exempel på konkreta vinsterna med inkluderande innovation. Något som även en del rapporter har påvisat de senaste åren. Den sista dialogträffen arrangerades vid A Working Lab (AWL) i Umeå. Då medverkade Malin Lindberg, professor vid Luleå tekniska universitet. Hennes fokus handlade om framtiden, vilka trender och tendenser som går att urskilja och dess betydelse för innovation. Dagen avslutades med en busstur som Umeå kommun utvecklat, *Det könade landskapet*⁴ med utvecklingsstrateg Annika Dahlén som guide. Då fick deltagarna i programmet konkreta exempel på framgångsrika förändringar och landmärken i staden, men även tydligt erfara de utmaningar som finns för nytänkande med stöd av jämställdhet, ojämställdhet och inkludering. Under programperioden har deltagare, gäster, projektledare och undertecknad deltagit vid dialogträffarna. Melina Bergström ansvarig för The Yes Ways program har planerat och genomfört workshops, presentationer där deltagarna har delat sina erfarenheter med olika fokuseringar för respektive gång.

I slutet av programmet genomfördes en enkätundersökning med tio frågor om betydelsen av inkluderande innovationsstöd. Bland de frågor som ställdes var: Vilka aktörer och perspektiv som kan och borde integrera i respektive verksamhet? Vilken kompetens som finns respektive saknas för att fortsätta arbetet med inkludering? Vilka hinder som finns och vilka mål och mätmetoder som behöver utvecklas och användas. Deltagarna fick även ge exempel på strategiska satsningar som respektive organisation kan bidra med framåt samt vilka erfarenheter som bedrivits under programperioden. Slutligen efterfrågades det vad kan Region Västerbotten bidra med för att stödja och utveckla inkluderande innovationssystem? Svaren på dessa frågor sammanfattas under avsnitt 4.

För att lära av andra aktörers inkluderingsarbete har arbetspaketet/projektledningen för arbetspaketet genomfört ett antal erfarenhetsutbyten. Till exempel besöktes Johanneberg Science Park, A Working Lab i Göteborg. Under projektperioden har också omvärldsbevakning skett genom deltagande i seminarium och projektpresentationer. Till exempel ett seminarium om hur jämställdhet kan öka innovationsförmågor och en presentation av projektet NormViz – normkreativ visualisering i stadsutveckling. En sammanfattning av dessa erfarenhetsutbyten redovisas i Bilaga 2.

⁴ <https://genderedlandscape.umea.se>

4. Deltagarna i programmet – en kort presentation

Skellefteå Science City (SSC) startade 2015 och är en plattform för möten och samarbeten mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor. Plattformen är således en viktig aktör för att utveckla innovationsekosystemet i Skellefteå i en tid när investeringar i grön omställning och cirkulär ekonomi är framträdande. I detta omställningsarbete ingår bland annat att få olika organisationer både etablerade institutioner och innovationsstöd, såsom inkubatorer och investerare att samverka över branschgränser, kulturer, områden och kunskapsområden. SSC är tänkt att utgöra ett stöd för att få företag, produkter och tjänster att växa med syfte att accelerera utvecklingen av en mer hållbar och innovativ region. SSC är en del av Skellefteå kommuns innovationsbolag. Två personer från SSC har deltagit i programmet; Ansvarig chef och marknadskommunikatör.

eXpression Umeå är en företagsinkubator orienterad mot utveckling av idéer, innovationer och företag inom de kulturella och kreativa branscherna. De arbetar med metoder och stöd för affärsutveckling via startups och inkubatorsprogram. De erbjuder även en coworkingmiljö och ett prototypjobb i samverkan med Curiosum (Umeås universitets Science Center). eXpression Umeå ägs av Umeå universitets Holding AB och Umeå Kommunföretag AB. De uttrycker i sitt varumärkeslöfte att de utmanar normer inom företagsutveckling med särskilt fokus på konstnärliga, kulturella och kreativa branscher. De har ungefär 100 företag årligen i deras olika utvecklingsprogram där bland annat affärsstöd för entreprenörer, individuell affärscoachning, kontorsplatser, utbildningar och ett nätverk erbjuds. Två personer från eXpression deltog i programmet: VD och marknadskommunikatör.

Almi Nord är ett av 16 dotterbolag till Almi AB som ägs till 100% av svenska staten. De regionala dotterbolagen ägs till 51 procent av moderbolaget och till 49 procent av regionala ägare (Region Västerbotten och Region Norrbotten). I denna del av koncernen bedrivs huvudrådgivning och låneverksamhet i nära samarbete med tillväxtföretag. Det gäller såväl företag som är i startufas som befintliga företag. Tillsammans med dotterbolaget Almi Invest erbjuds även riskkapital i företag i tidiga skeden som bedöms ha tillväxtpotential och/eller en skalbar affärsidé. Från Almi Nord deltog också två personer i inkluderingsprogrammet, VD för Almi Nord och en affärsrådgivare.

5. Inkluderande innovation – erfarenheter från ett pilotprogram

I detta avsnitt sammanfattas de svar som deltagarna i pilotprogrammet formulerat i enkätsvar och samtal under dialogträffarna. Genomgående i programmet och bland enkät och uppföljningssamtal framträder att deltagarna har en skiftande kunskapsnivå gällande jämställdhets-, mångfalds- och inkluderingsfrågor (JMI). På ett generellt plan har samtliga deltagare uttryckt ett intresse för hur JMI kan bidra till ökad inkludering men deltagarna har olika erfarenheter av hur frågorna kan hanterats, och hur pass öppet frågorna kan diskuteras och integreras i de skilda organisationerna.

En av de deltagande organisationerna hade redan sedan tidigare erfarenhet av att arbeta med jämställdhet och då bland annat identifierat att det är viktigt att VD/högsta chef eller någon med mandat att fatta beslut, deltar och driver förändringsarbetet för att det ska bli långsiktigt hållbart. Även i de andra två organisationerna deltog VD eller någon med

liknande ansvar tillsammans med deltagare som var ansvariga för kommunikation och eller affärsutveckling. Med större kunskap om jämställdhet kan chefer/ledare/kommunikatörer/affärsutvecklare aktivt använda sin fördelningsmakt för att uppnå mer inkluderande resultat.

Inledningsvis i programmet så fick deltagarna också göra en självskattning baserat på 10 steg som illustreras i bild 1 nedan. Deltagarna hade väldigt olika ingångar till vad de främst behövde prioritera och utveckla och vad som de redan arbetar med.

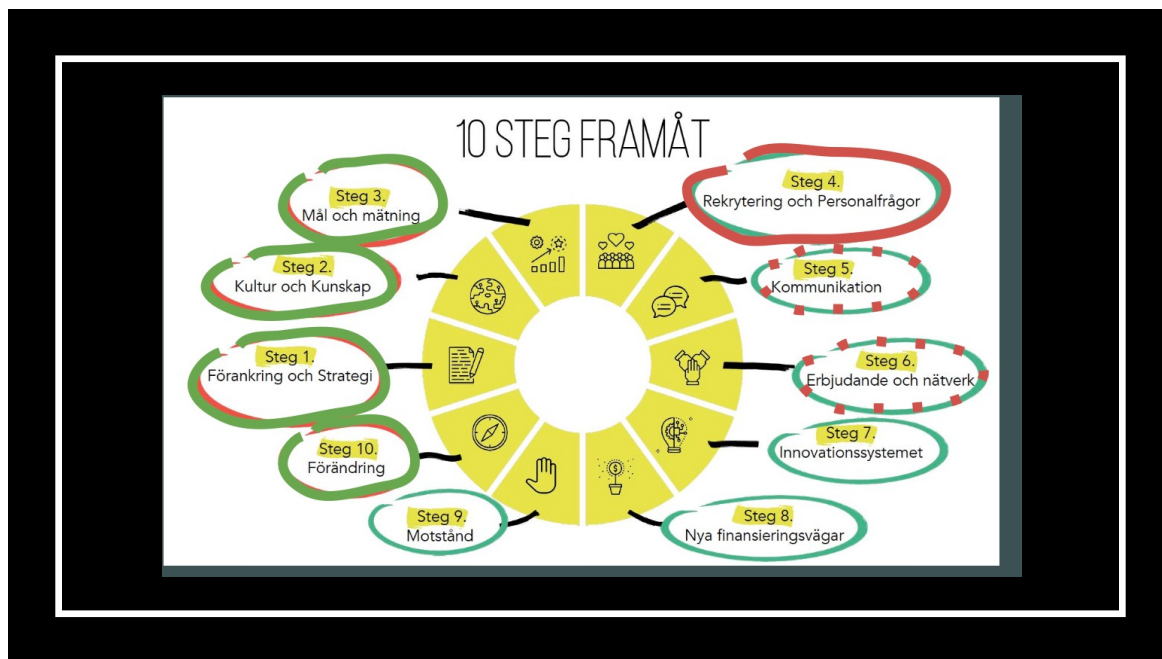

Bild 2. Modell för JMI-arbetet under pilotprogrammet. Källa: The Yes Way.

På frågan om vad inkluderande innovation innebär uttrycker sig deltagarna på ett relativt likartat sätt. De flesta menar att ett inkluderande innovationsstöd innebär att det erbjudande som finns ska nå till alla människor. De allra flesta svarar att det handlar om att inkludera människor med olika erfarenhet, bakgrund, kompetens, religion, kön, ålder etcetera.

Forskning har visat att det är bra för innovationsklimat och tillväxt om man har en större bredd inom kön, bakgrund, ålder mm. Så i förlängningen leder det till ett bättre innovationsekosystem om fler grupper får ta del av de insatser som görs inom innovationsekosystemet.

Det i sin tur innebär att det innovationsfrämjande systemet måste vara öppet och förutsättningslöst utgå från idébärandens affärsidé samt att stödet ska finnas där oberoende av vem det är som söker stödet. Det handlar även om att vara medveten om sin egen bias (sina egna förutfattade meningar) och på så sätt kan bidra till att minska särbehandling. Som en av deltagarna uttrycker:

“För mig handlar det om att försöka se bortom inlärd/invanda mönster, att inte se begränsningar, utan att vara fokuserad på möjligheter i olika perspektiv och idéer.”

En annan deltagare uttrycker:

“Att så många som möjligt, oavsett kön, ålder, etnisk/kulturell bakgrund känner sig välkommen och delaktig i det stöd som erbjuds.”

När det gäller frågan om vilka nya aktörer/perspektiv som kan vara viktiga att integrera i respektive organisation var gruppen också väldigt samstämmiga. Det handlar enligt deltagarna mycket om att försöka nå ut till skilda grupper, ofta med annan bakgrund än svensk. Det samiska perspektivet och relationen mellan tätorter och glesbygd nämndes också. Att innovations- och företagsfrämjare kan bidra till att påverka att JMI-arbetet utvecklas i en positiv riktning. Det uttrycktes dock även en medvetenhet om att nuvarande innovationsfrämjande strukturer och processer måste för att nå ut till fler kompetenser. En deltagare uttryckte behovet av att addera perspektiv från internationella miljöer och ett utökat samarbete med universitetsstudenter. En deltagare uttryckte behov av att integrera perspektiv och samarbeten från andra mer framgångsrika innovationsfrämjare:

“Jag skulle önska ett närmare samarbete med RISE som jag upplever ofta är involverade i en rad tidiga/men produktionsnära processer/teknologier och projekt, det tror jag är viktigt för Sverige.”

Samtliga deltagare menar att det finns grundläggande kompetens och resurser i respektive organisation för att fortsätta arbeta med JMI. Några av deltagarna menar att det finns gedigen kompetens i det egna bolaget och i koncernen för att fortsätta utveckla verksamheten. I vissa av deltagarnas verksamheter finns det även mål och uppdrag att belysa och aktivt jobba med JMI. Men samma deltagare menar att det behövs tydligare strukturer så att JMI-aspekter genomsyrar verksamhetens kärnverksamhet och vävs in i det vardagliga arbetet:

“Allmän kompetens finns, men vi skulle behöva få verktyg som vi tillämpa så att vi kan känna oss trygga med i vardagen.”

“Jag tror att många skulle svara att de arbetar medvetet med frågan. Men det är skillnad att arbeta lite och att aktiviteter iscensätts för att verkligen göra skillnad. Här finns en stor outnyttjad hävstång för innovation.”

Under pilotprojektet uttryckte deltagarna återkommande behovet av vägledning i frågor som berör arbetet med mångfald och inkludering. De lyfte upp ytterligare behov av utbildning och innovationsledningsstöd men underströk även stöd i form av styrning, krav och rapportering gentemot skilda finansörer. Tre deltagarna uttryckte:

“Att regionen agerar mer som kravställare i det innovationsstödjande ekosystemet med fokus på inkludering och JMI.”

”Jag upplever att vi som arbetar med dessa frågor inte har tillräckligt med kunskap. Därmed har vi inte tillräckliga incitament för att driva på. En generell kompetenshöjning behövs. Jag tror att regionalt stöd i att utveckla JMI-kompetens är avgörande. Likt detta projekt, men som blir tillgängligt för fler. Kanske ska det formuleras krav från regionen om att ha en JMI-strategi på plats för att komma på fråga för finansiering av projekt?”

”Innovationssystemet i länet såväl som nationellt styrs mycket mot tillväxtbolag med riskkapital. Vi vill bredda synen att inkludera mindre bolag som arbetar i nätverk.”

På liknande sätt uttryckte en deltagare att ett sätt att få stöd i arbetet är att regionen och andra finansörer utformar ansöknings- och rapporteringsmallar där JMI-kravet tydliggörs ytterligare. Ett önskemål om tydliga mallar, krav och guider kan utgöra bra stöd för att

påverka utvecklingen av ett innovationsekosystem i en riktning där inkludering och jämställdhetsarbete blir en integrerad del.

”Att arbeta med JMI bör vara ett krav från regionen. En nationell samordnare som lyfter fram bolag och exempel från hela Sverige med beskrivningar på hur JMI integreras i innovationsfrämjande system. Nationell samordnare 2030!”

”När vi möter bolag som inte uppfyller kriterierna för JMI utifrån finansierarnas krav ska vi kunna erbjuda hjälp att komma i gång med arbetet. Vi kan inte bara säga nej, utan erbjuda en knuff i rätt riktning antingen själva eller genom att hänvisa till organisationer som kan hjälpa till.”

När det gäller vad som varit mest värdefullt med programmet och arbetet med JMI uttrycks bland annat det konkreta arbetet med KPI:er samt handlings- och strategiska planer som allra viktigast. Deltagarna uttryckte även att det genom arbetet blivit tydligt att JMI arbete kan bidra till innovation på ett sätt som tidigare inte varit tydligt. Två deltagare uttrycker:

”Genom att erbjuda inkluderande innovationsstöd kan vi få en spännande mix av perspektiv som leder till bättre idéer!”

”Vi har påbörjat implementering av JMI i bolagets övergripande KPI:er, men inte exakt hur det ska se ut för 2023. Vi kommer att mäta vilka människor som deltar vid våra aktiviteter där det är intressant att veta kvinna/man/annat, men också göra en översyn av styrelser och ledning vid fördelning av faktiska medel.”

“Att arbeta med JMI är inte begränsande på något sätt, utan bara ett utforskande av möjligheter”

Det uttrycktes också att programmet varit en ögonöppnare för att tänka nytt, konkret och strategiskt med JMI-frågorna. Att söka personer och företag på andra håll än tidigare liksom att förändra sättet att kommunicera ut olika erbjudanden och aktiviteter. Tankar uttrycks också om att de mötesplatser som erbjuds bör utformas inkluderande och tillgängliggöras för fler aktörer.

Projektmål och erfarenheter från deltagarna

Ett projektmål har varit att testa modeller och metoder för ett mer jämställt och inkluderande regionalt innovationsekosystem. Här beskriver deltagarna lite olika erfarenheter av de verktyg och metoder som de tillämpat beroende på vad som respektive organisation har prioriterat. Några deltagare uttrycker:

”Vi två som deltagit i programmet har drivit frågan hemma i vår organisation. Vi har delat upp insatser och brutit ned aktiviteter som vi sedan fördelat ut till andra anställda. Vissa uppgifter har vi ansvarat för själva.”

”Vi har fått ett flertal mallar och verktyg att arbeta vidare med. De övriga i arbetslaget har löpande informerats och deltagit i olika aktiviteter. Till exempel så har vi tittat på filmer, fört dialoger och kommit till insikt gemensamt. Under projektets senare del har vi implementerat delar av arbetet i våra strategier och planer. Vi har även påbörjat viss kartläggning under programmet som vi fortsätter med nu.”

Samtliga deltagare uttrycker också ett behov av att få fortsatt stöd att aktivt arbeta med JMI så att det inte bara blir en pappersprodukt. Deltagarna uttrycker även en ambition att själva bli ännu bättre på inkludering i sina verksamheter. En deltagare uttrycker:

”När vi möter bolag som inte uppfyller kriterierna för JMI utifrån finansierarnas krav ska vi kunna erbjuda hjälp att komma igång. Vi kan inte bara säga nej, utan måste kunna erbjuda en knuff i rätt riktning också. Bland annat genom att hänvisa vidare till organisationer och företag som kan hjälpa dem ytterligare.”

En annan deltagare menar att uppföljning av egna aktiviteter är prioriterat framöver. Genom att sätta upp mål och följa upp dessa går det att följa upp, analysera och göra riktade insatser för att nå ut och erbjuda stöd för fler att omfattas av verksamhetens erbjudande.

”Vi kommer att mäta vilka människor som deltar vid våra aktiviteter där det är intressant att veta kvinna/man/annat men också se över styrelse och ledning vid fördelning av faktiska medel.”

Innovationscheckar som styrinstrument

Ett annat område som deltagarna menar kan vara möjligt att utveckla vidare är de innovationscheckar som fördelas ut i regionen. Innovationscheckarna har initierats av myndigheten Vinnova för att stärka små- och medelstora företags innovationsförmåga och konkurrenskraft. Med hjälp av innovationscheckarna kan företag via olika aktörer i det företagsfrämjande systemet få stöd för att utveckla idéer, stärka innovationsförmåga och öka konkurrenskraft. Innovationscheckar finns i flera olika former och används för att företag eller organisationer ska få möjlighet att på olika sätt växa och utveckla sitt företag. Traditionellt bekostar innovationscheckarna vanligen extern kompetens inom tre områden; affärsutveckling, infrastruktur och immateriella tillgångar.⁵

För att kunna erhålla stöd i form av en innovationscheck ställer Vinnova vissa krav företaget. Ett krav handlar om att företaget ska bidra till en jämställd samhällsutveckling och att både kvinnor och män har ett jämställt inflytande över företaget. Det finns också krav på att företag som erhåller innovationscheckar ska analysera och ta ställning till om det finns jämställdhetsaspekter som är relevanta inom det område som checken avses att användas. Deltagarna i innovationsprogrammet diskuterade hur dessa särskilda JMI-krav kunde göras ännu tydligare i arbetet med att stötta företag att söka och erhålla denna typ av stöd.

I samband med diskussionen om innovationscheckarnas roll för styrning lyftes även frågan om hur det går att mäta det regionala innovationsekosystemets brister och framsteg? Här menar deltagarna att det finns en del kvar att göra inför framtiden. Vissa deltagare menar att det är viktigt att det finns särskilda/specifika personer/funktioner som ansvarar för att följa upp och mäta påverkan och resultat rörande JMI i regionens innovationsekosystem. Det betonades även att mått och mätmodeller kan skilja sig åt lika mycket som en aktörs olika idéer och uppdrag. Organisationer och innovationsfrämjare som har liknande uppdrag kan förstås hitta likheter, men situationens unika karaktär och uppsatta målsättningar är nyckelfaktorer som gör att det inte går att kopiera mätmetoder rakt av. Bland de mått och indikatorer deltagarna tar upp i enkäten nämns bland andra: Andelen män/kvinnor/etnicitet/ålder osv som ingår i regionens identifierade styrkeområden; Andelen män/kvinnor osv med högre utbildning inom regionen och branschen, andelen

⁵ <https://www.sisp.se/innovationscheckar>

män/kvinnor osv i nyregistrerade företag och andelen män och kvinnor osv i regionala inkubatorer och acceleratorer. En deltagare uttrycker exempelvis att de avser att följa upp:

”Andelen/antalet kvinnliga kunder/VD eller ägare. Volym av lånestock/nyutlåning till kvinna respektive man. Tidigare har registrering och mått om företaget ägts eller drivits av person med minst en person med utländsk härkomst... Dock så mäter vi inte detta idag (tror jag).”

Det samiska perspektivet och relationen mellan kust och inland

Under en av dialogträffarna hade deltagarna önskemål om att det samiska perspektivet skulle lyftas upp och problematiseras i relation till inkluderande innovation. Vid träffen medverkade därför Erika Unnes som tidigare varit verksam vid Ávki, en ekonomibyrå med fokus på kreativt, kulturellt, samiskt och värderingsdrivet företagande.⁶ Erika presenterade sina erfarenheter av arbeta med att integrera det samiska perspektivet i innovations- och företagsstöd. Hon delade också med sig av sina erfarenheter av att arbeta med det samiska perspektivet i relation till entreprenörskap och innovation. Ávki började som ett projekt för att etablera mötesplatser för samebyar där även kunde få stöd med ansökningar, företagsidéer och nätverk. Bland Ávkis nuvarande projekt finns exempelvis Medskapandebyrån som arbetar med inkluderande platsutveckling med fokus på natur, kultur, traditioner och värderingar.

Erika underströk bland annat behovet av nätverk och samverkan så att dels samer själva får stöd att ta till vara och utveckla det samiska perspektivet, dels för att integrera det samiska perspektivet i både plats- och regional utveckling. I dag erbjuder Ávki förutom ekonomirådgivning även affärsutveckling, utbildningar, projektjänster och strategiutveckling. Som en del av Ávkis erbjudande ingår även tillgång till arbets- och mötesrum, nätverk och butik Erika delade även med sig av erfarenheter av motstånd och handlingskraft i utvecklingen av innovationsfrämjande stöd, begränsningar och hinder för entreprenörskap i glesbygd. Det blev tydligt för deltagarna att regionens innovationsfrämjande system behöver utvecklas med en särskild specialisering mot det samiska där eventuellt andra faktorer än vinstdrivande utvecklas. Hon relaterade även till betydelsen av den OECD-rapport som publicerades 2019 där rekommendationer för skapandet av en utvecklande miljö för samiska företag och näringar (OECD 2019).

Under passet med Erika Unnes fick deltagarna även inblick i en OECD-rapport med fokus på hur urfolk kan involveras i regional utveckling i Sverige (OECD 2019). Den samiska ekonomin i Västerbotten omfattar i regel små företag med hållbarhet som grundsyn och med stark koppling till den samiska kulturen. Den mest synliga verksamheten är rennäringen, men det förekommer även andra näringar där den samiska kulturen är en drivkraft för företagsamhet. Kultursektorn exempelvis (särskilt en ny ”våg” av levande kultur: film, musik, litteratur osv.), fiske och jakt, livsmedelsförädling och konsthantverk, som även bidrar till norra Sveriges identitet och livskvalitet, samt dess ekonomiska konkurrenskraft (OECD 2019). Samiska företag och institutioner kan möta vissa särskilda svårigheter med att få tillgång till projekt och utvecklingsmedel. Exempelvis kan den lägsta

⁶ <https://www.avki.se/>

nivån för bidrag och krav på motprestation vara alltför hög och den administrativa bördan i ansökningsförfarandet kan bli för stor för mikroföretag.

OECD-rapporten konkluderar att det är viktigt att förbättra insamling och åtkomst av data om samiskt näringsliv. Genom att det samiska perspektivet lyftes kom även frågor om de utmaningar rörande företagsutveckling och innovation som präglar de stora skillnader som präglar regionen i förhållande till stad och land samt tätort och glesbygd. I den regionala utvecklingsstrategin (Region Västerbotten 2021) uttrycks detta med att Västerbotten är en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft. Vid en aktuell kartläggning av regionens innovationsekosystem framgår också att aktörer, mötesplatser och plattformar i hög utsträckning återfinns i regionens tätorter vid kusten (Bilaga 3).

Ett lyckat innovationsprogram!

Erfarenheterna från pilotprogrammet visar entydigt att det varit ett mycket lyckat och uppskattat initiativ. Deltagarna upplever att programmet har varit lärorikt och gett konkreta resultat, bland annat inom rekryterings- och värdegrundsarbete, men även en förståelse för vikten av att lyfta JMI ut till näringslivet. Det processtöd som funnits med under pilotprogrammet är också mycket uppskattat. Det metoder och verktyg som tillämpats har deltagarna uppskattat. En deltagare skriver:

”Kompetenta processledare som verkligen öppnat upp området för mig. Det material vi arbetat med känns mycket genomarbetat och trovärdigt.”

Flera deltagare menar att programmet i stor utsträckning påverkat hur organisationen idag arbetar med JMI. En deltagare sammanfattar sina erfarenheter enligt följande:

”Mycket bra program! För oss som organisation har det betytt väldigt mycket och vi ser fram mot att jobba vidare med frågan. Det är ett ständigt lärande och ett ständigt utvecklande av målsättningar och strategier. Det har varit mycket bra att få dela erfarenheter och utmaningar mellan olika typer av främjare i regionen. Jag tycker att det har varit en lagom stor grupp och ser gärna att fler får chansen framöver. När fler har kommit igång tror jag att vi kan göra större och mer fokuserade gemensamma satsningar och initiativ framöver.”

För framtida motsvarande satsningar föreslås att den förväntade tiden som deltagarna förväntas satsa själva utökas till det dubbla (nuvarande arbetsinsats uppskattades till totalt en vecka). Det har deltagarna överskridit med råga, att genomföra förändringsarbete behöver få ta tid och resurser.

”Jag tror att det hade varit superbra ifall det skapades ett initiativ att lyfta fram bolag och exempel från hela landet. Exempel där bolag beskriver hur de jobbat med JMI, vilka fokusområden dom haft samt vilken nytta varit. Förbättringar ska vara mätbara/kvantifierbara.”

På frågan om vad Region Västerbotten kan göra för att bidra med inkluderande innovation var deltagarna eniga om behovet av att bygga strukturer för kontinuitet.

”Det bör inte vara punktinsatser, utan ska inkluderas i hela organisationer, aktiviteter och kunskaphöjande insatser.”

Det uttrycktes också önskemål om att arbeta in JMI-frågor och hållbarhetsfrågor i befintliga mötesplatser i stället för att skapa nya. Ett sätt att utveckla befintliga

mötesplatser som föreslås av deltagarna är att samla erfarenheter, mallar och verktyg på en plats och skapa handböcker och guider för effektmätning av JMI-insatser. Behovet av kontinuerligt kunskapshöjande insatser är också något som lyfts av deltagarna. Om regionen säkerställer JMI integreras i regelbundna dialoger mellan olika innovationsfrämjande aktörer kan ett erfarenhetsutbyte och en samsyn om vad som är möjligheter och hinder inom området etableras.

6. Avslutande reflektion och förslag på åtgärder för framtiden

RIV-projektets övergripande syfte har varit att utveckla och stärka den regionala innovationskapaciteten hos aktörerna i Västerbottens innovationsekosystem genom en regional innovationsledning som, driver och orkestrerar innovationsarbetet. För att nå syftet har arbetet fokuserats på att öka kunskapen inom en rad områden varav inkluderande processer och aktiviteter varit en. Den frågeställning som varit övergripande för det arbetspaket som redovisats i denna rapport är: *Hur kan regionen påverka och stärka innovationsekosystemet så att det blir mer jämställt och inkluderande?* Denna frågeställning har också varit i samklang med projektets övriga frågeställningar. Det vill säga hur regionen kan stärka innovationsledarskap och främja regionala mötesplatser för innovation?

Under arbetet med arbetspaket 8 (*Inkludering*) konstateras både med stöd i deltagarnas erfarenheter och forskning inom området att brist på jämställdhet stoppar innovation. Det är därför centralt att regionen inte bidrar till att bygga in ojämställdhet i de strukturer som orkestreras i vidare utveckling av innovationsekosystemet. Att välja bort jämställdhet innebär enligt Tillväxtverket (2019) att välja bort förnyelse, attraktionskraft och lönsamhet. Forskningen visar att offentliga stödinsatser för innovation, företagande och tillväxt ofta inriktas mot män som företagare, mansdominerade branscher och maskulint symboliserad innovation inom teknik och industri (ibid.). Men samtidigt har många organisationer som arbetar med tillväxt och företagande en ökad medvetenhet om att jämställdhet leder till ökad tillväxt och regional konkurrenskraft. Frågan är hur jämställdhet bidrar till innovation och tillväxt?

Idag finns det en rad exempel och goda erfarenheter av att strategiskt arbeta med att leda, orkestrera och driva regionala innovationsekosystem i en riktning där inkludering och hållbarhet utgör en drivkraft för innovation (Se Bilaga 1). Här behöver regionen fortsätta med omvärldsbevakning och erfarenhetsutbyte för att fortsätta utveckla kapacitet för att tillsammans med aktörer i ekosystemet utnyttja inkluderingsperspektivets innovationsfrämjande möjligheter. Det är också något som deltagarna i pilotprogrammet understryker bland annat genom att regionen mer aktivt uttalar en strategisk riktning genom tydliga prioriteringar och stöd så att jämställdhet, mångfald och inkludering kan bedrivas på ett tillräckligt omfattande och långsiktigt sätt. De flesta av deltagarna ser till exempel gärna en fortsättning och en utveckling av den testbädd som de fått tillgång till under 2022. Programmet har varit mycket uppskattat och även om det innebar mer jobb än förväntat så uttrycker deltagarna sig positivt till det processtöd och de verktyg och metoder som de haft tillgång till och provat på.

Ett utvidgad perspektiv på inkluderande innovation

Vi har under arbetspaketet specifikt följt kunskapsutvecklingen i skärningspunkten mellan inkludering och innovation. Lindberg (2020) exempelvis menar att det kan vara värdefullt att identifiera de samhällsutmaningar och globala hållbarhetsmål som kan användas som hävstång för innovation. Hon menar att detta konkret kan göras genom att involvera marginaliserade målgrupper och intressenter i utvecklingsarbetet från behovsidentifiering till utformning, test och spridning av nya lösningar. Genom att utforma lösningar som utmanar exkluderande normer om kön, ursprung, ålder mm. kan mer inkluderande affärsmodeller och stödstrukturer utvecklas.

Det verkar också som att inkluderande innovation har kommit att omfatta ytterligare dimensioner än enbart jämställdhet mellan könen. Lindberg (ibid.) menar att det är viktigt att uppmärksamma hur kön, ursprung, ålder osv. samverkar med andra strukturer branscher och behov. Som stöd för uppmärksamma skilda samverkande faktorer föreslår Lindberg (ibid) en vägvisare för inkluderande innovation i skärningspunkter (Bild 3). Denna vägvisare visar dels vilka skärningspunkter som kan tillvaratas för ökad inkludering, dels hur det kan tillvaratas genom olika inkluderande mekanismer.

I nedanstående modell illustrerar Lindberg hur centrala delar av innovation samverkar med JMI-aspekter (kön, ålder och ursprung). Genom att vida synen på inkluderande innovation på detta sätt tydliggörs att inkludering bland annat samverkar med existerande strukturer där branscher, sektorer, positioner, behov, kompetens och drivkrafter. Modellen är tänkt att utgöra ett stöd för att vidga perspektivet på inkluderande innovation.

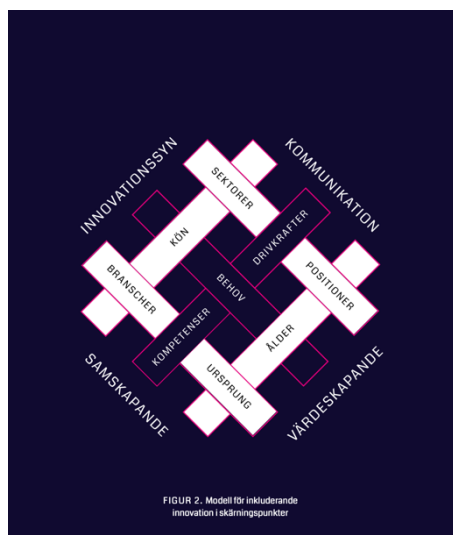

Bild 3. Modell för inkluderande innovation i skärningspunkter. Källa: Malin Lindberg 2020.

Lindberg (2020) ger också förslag på praktiska insatser att arbeta vidare med inkluderande innovation i olika sorters verksamheter. Dessa förslag delas in i fyra olika typer som kan vara värdefullt att utveckla vidare:

- *Innovationsutveckling* –Att identifiera samhällsutmaningar och globala hållbarhetsmål som innovationsutveckling. Att involvera målgrupper och intressenter i hela processen. Att utforma lösningar som utmanar exkluderande normer om kön, ursprung, ålder med mera

Att utveckla affärsmodeller med inkluderande resursfördelning vad gäller vem som äger, säljer, använder och betalar för det som utvecklas.

- *Evenemang* – Att kommunicera evenemang med ord och bilder som kan försås av många olika grupper och kompetenser. Att kommunicera inbjudan via nätverk och kanaler som omfattar underrepresenterade grupper och intressenter. Att säkerställa att organisatörer och presentatörer speglar olika grupper, kompetenser, drivkrafter och behov. Att använda metoder, format och arenor som tilltalar olika grupper och tillvaratar en mångfald av kompetenser.
- *Kommunikation* – Att utvidga kontaktnätverk och kanaler till underrepresenterade målgrupper. Att kommunicera med dessa grupper utifrån deras egna kompetenser. Att välja ord och bilder som speglar en variation av kompetenser, drivkrafter och behov.
- *Projekt* – Att identifiera de samhällsutmaningar som projektet kan bidra med lösningar till. Att involvera målgrupper och intressenter i hela processen. Att säkerställa en jämn könsfördelning av inflytande och nytta mellan olika grupper. Att formulera och följa upp mål och kriterier för jämställdhet, mångfald och inkludering i projektets planering och utvärdering.

Ett fortsatt arbete med att stärka innovationsekosystemet så att det blir mer jämställt och inkluderande behöver enligt erfarenheterna från detta arbetspaket beakta hur strategier och långsiktig kompetensuppbyggnad kan mobiliseras och orkestreras för att möta mer trögföränderliga processer rörande där värderingar, ideal, etik och normer står i förgrunden för samtal, dialog och samverkan. Det är med utgångspunkt i detta arbetspaket möjligt att identifiera tre områden där ett fortsatt utvecklings- och strategiarbete behöver orkestreras. Dessa områden presenteras kortfattat nedan:

Testbäddens deltagare som ambassadörer för inkluderande innovation

Erfarenheterna från deltagarna är genomgående positiva och samtliga kan tänka sig att fortsätta utveckla sina verksamheter vidare med avseende på jämställdhet, mångfald och inkludering. Deltagarna ställer sig också positiva till att verka som ambassadörer och inspiratörer till andra innovationsfrämjande aktörers arbete med inkluderande innovation och JMI-insatser. Som ambassadör och inspiratör tänker en del av deltagarna att det bästa är om dylika insatser integreras in redan befintliga mötesplatser och strukturer. Det uttrycker en farhåga att det annars kan riskera att bli enstaka punktinsatser utan långsiktighet och strategisk orientering. Inom ramen för denna arbetet med att integrera JMI-aspekter i regionens innovationsekosystem ser deltagarna också ett behov av orkestrering och ledning från regionen. Den testbädd som undersökts i detta arbetspaket är enligt deltagarna är bra start för att samla specifika erfarenheter kopplade till regionens styrkeområden och innovationsmiljöer.

Deltagarna är verksamma inom tre skilda innovationsfrämjande aktörer med skilda målgrupper och branscher i fokus. Det uttrycks en stark utvecklingspotential och möjlighet för dessa deltagare att både fortsätta att göra gemensam sak tillsammans och inom ramen för framtida evenemang och aktiviteter inom innovationsekosystemet. Det är något som

bör tillvaratas och utvecklas vidare inom den närmast framtiden så att inte erfarenheterna från testbädden och satsningen upplevs som en punktinsats utan som en del av ett mer långsiktigt strategi- och utvecklingsarbete. Här kan regionen stötta respektive organisation att fortsätta utveckla sina respektive verksamheter ytterligare med stöd i de erfarenheter och tankar som utvecklats inom ramen för programmet.

Det samiska perspektivet som en drivkraft för innovation

Under arbetet med testbädden uttryckte deltagarna önskemål om att få ökad insikt och kunskap om hur det samiska perspektivet kan integreras i innovationsfrämjande aktiviteter. Inom ramen för testbädden genomfördes därför ett inslag där Erika Unnes presenterade och diskuterade sina erfarenheter från det samiska initiativet Ákvi. Vi ser att det finns utvecklingsbehov för att förstärka policier och program för att samer och det samiska perspektivet inkluderas i regionala utvecklingsprogram. Både genom att öka samarbetet med det samiska samhället och förtydliga ansvaret för samiska frågor mellan olika myndigheter, men också genom särskilda insatser och stöd.

Regionen har sedan tidigare uppmärksammat det samiska perspektivet relevans, bland annat för att föra in de kreativa branscherna i de regionala utvecklingsprocesserna. Genom att ytterligare fördjupa och integrera det samiska perspektivet i regionens innovationsekosystem kan det samiska perspektivet ges ökat utrymme att verka som en drivkraft för innovation. Det samiska perspektivet kan bidra med nytänkande med avseende på vad som är innovativt och långsiktigt hållbart och hur det ska mätas och följas upp. Samverkan med samiska föreningar, företag, renskötsel, konstnärer, aktivister, samt andra lokala näringar såsom turistsektorn är därför centrala delar av en fortsatt kunskapsutveckling. Det samiska perspektivet på innovation kan således bidra med nytänkande sätt att identifiera brister och behov, hur mål och visioner utformas och/eller att genomföra, mäta och följa upp innovationsfrämjande initiativ och aktiviteter.

Omvärldsbevakning och kapacitetsbyggande

Deltagarna i pilotprogrammet uttrycker ett tydligt fortsatt behov av ledning och styrning av hur jämställdhet, mångfald och inkludering kan utveckla det innovationsfrämjande systemet i regionen. Det kan handla om att utveckla handböcker, mallar och checklistor för olika utlysningar och finansieringsformer, men även framtagande av utbildningsmaterial i form av filmer på goda exempel och utmaningar att arbeta med inkludering. Ett sätt att mobilisera kapacitet kan exempelvis vara att lyfta JMI-frågor i innovationsfrämjande aktiviteter som inte uttryckligen handlar om det, ett annat att fortsätta utveckla testbäddsidén som en central aktör i innovationsekosystemet.

Deltagarna upplever att regionen har ett tydligt ledningsansvar som initiativtagare, förvaltare och samordnare mellan olika lokala innovationsfrämjande aktörer, andra regioner och nationella strukturer. Genom ett regionalt innovationsledarskap har regionen en viktig uppgift att genom finansiering styra och prioritera inkluderande innovation i regionens innovationsekosystem. Regionen har även ett ansvar för att fortlöpande synliggöra och följa upp hur arbetet med jämställdhet, mångfald och inkludering utvecklas i regionen.

Eftersom inkluderande innovationer ofta utvecklas i så kallade institutionella mellanrum, utanför etablerade strukturer, föreställningar och rutiner blir samskapande arenor och mötesplatser viktiga. Genom att bygga eller vidareutveckla mötesplatser, plattformar och strukturer med inkluderande förtecken har regionen en central roll för att fortsätta omvärldsbevakning, erfarenhetsutbyte och kapacitetsutveckling tillsammans med lokala initiativ, tillsammans med andra regioner, nationellt och på europeisk nivå. Att vidareutveckla mötesplatser som bidrar till tvärsektoriella samarbeten, nya nätverk och samverkansinsatser baserat på goda exempel och initiativ kräver kontinuerlig omvärldsbevakning och kapacitetsuppbyggnad. I ljuset av att andra strategiska initiativ tas för att utveckla regionens innovationsekosystem med fokus på skilda branscher (digitalisering, kulturella och kreativa branscher och naturresurser) För att stödja aktörer i innovationsekosystemet krävs att regionen själv utvecklar kunskap, goda exempel och ett bra nätverk regionalt, nationellt och internationellt.

5. Litteraturförteckning

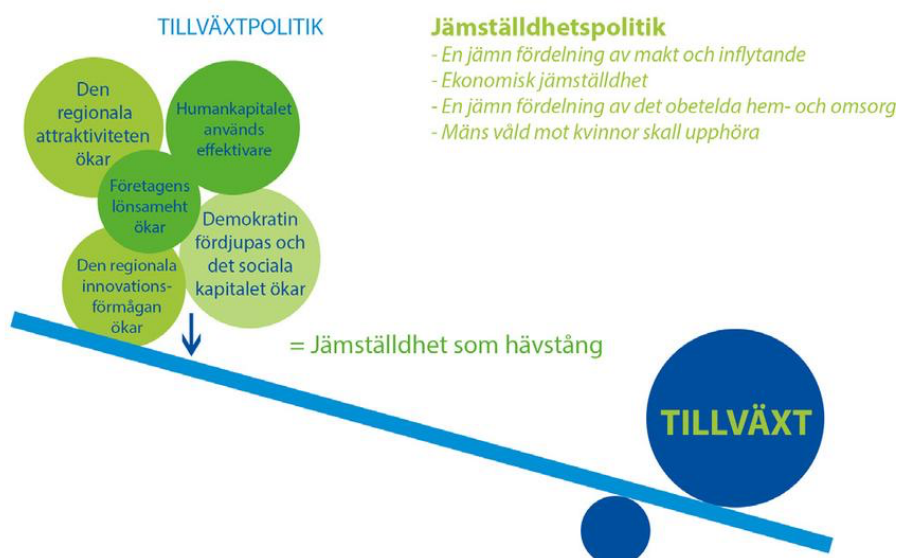
- Alves M., Ehrnberger K., Jahnke M. & Wikberg Nilsson Å. (2016). *Nova – Verktyg och metoder för normkreativ innovation*. Vinnova rapport 2016:03.
- Armijo Holmberg, L., Norell, A., Nygård, M. & Hammarström, J. (2012) *Lås upp - begränsande normer. Ett normutmanande metodmaterial*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Bonnedahl, K. J., Egan Sjölander, A., Lindberg, M. (2022) (red.). *Social innovation för hållbar utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Branden, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.) (2016). *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.
- Croon, A. (2019) *Inkluderande Innovation. En normkritisk analys av innovationssystemet i Västerbotten*. Umeå: Region Västerbotten.
- Ehrnberger, K. (2006) *Design och genus: hur vi formger produkter och hur de formar oss*, Stockholm: Konstfack, Institutionen för Design, Konsthantverk och Konst (DKK).
- Gawell, M., Lindberg, M. & Neubeck, T. (2020). *Innovationslab för social inkludering. Erfarenheter från Vinnova-finansierade projekt*. Stockholm: Södertörns högskola.
- Granstrand, O. & Holgersson, M. (2019). Innovation ecosystems: A conceptual review and a new definition. *Technovation*, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.technovation>.
- Gustafsson, F., & Netz, A. (2018). Social innovation i Sverige. Kartläggning av ekosystemet för social innovation. *Vinnovarapport VR 2018:01*. Stockholm: Vinnova.
- Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.) (2018). *Atlas of social innovation – new practices for a better future*. Dortmund: TU Dortmund University.
- Ivarsson, S. (2020). Vem uppfinner världen och vad spelar det för roll? *Innovation*, avsnitt 16. <https://www.vinnova.se/m/inspiration-for-innovation/innovation-en-podd-fran-vinnova/poddavsnitt-16-vem-uppfinner-varlden-och-vad-spelar-det-for-roll/>
- Social innovation i Sverige (2018). *Kartläggning av ekosystemet för social innovation*, Vinnova rapport: VR 2018:01,
- Lindberg, M. & Nahnfeldt, C. (2017). *Idéburen innovation – nyskapande lösningar på organisatoriska och samhällsliga behov*. Stockholm: Idealistas.
- Lindberg, M. (2018) *Inkluderande forskning och Innovation*. Formas, Rapport R2:2018.
- Lindberg, M. (2020). *Inkluderande innovation i skärningspunkter – en vägvisare till praktiska insatser*. Piteå: Piteå Science Park.
- Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A. (red.) (2013). *The international handbook on social innovation*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Nicholls, A., Simon, J., Gabriel, M. (red.) (2015). *New Frontiers in Social Innovation Research*. New York: Palgrave Macmillan.
- OECD (2019) Att involvera urfolket. Samerna i regional utveckling i Sverige. *OECD-rapport om landsbygdspolitik*. <https://www.sametinget.se/150775>.
- Petrusson, U. (2015) *Forskning och Nytt*, Göteborg: Tre Böcker Förlag.
- Regeringskansliet (2018a) *Handlingsplan Agenda 2030, 2018–2020*. Finansdepartementet/Kommunikationsavdelningen, FI 2018:3.
- Regeringskansliet (2018b) Regeringens strategi för sociala företag- ett hållbart samhälle genom socialt företagande & social innovation, Näringsdepartementet, N2018:04.

- Region Västerbotten (2020) *Västerbotten en attraktiv region där olikhet skapar utvecklingskraft*. Regional utvecklingsstrategi 2020-2030. Umeå: Region Västerbotten.
- Region Västerbotten (2021) *Regional Innovationsstrategi 2022-203*. Umeå: Region Västerbotten.
- Region Skåne (2020) Skånes innovationsstrategi för hållbar tillväxt. Forskning och innovationsrådet, Region Skåne.
- Segnestam Larsson, O., Nordfeldt, M., Carrigan, A. (2016). Inertia, clearings and innovations in Malmö. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.) *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.
- Tillväxtverket (2019) *Att fortsätta välja jämställdhet*. Tillgänglig via: https://tillvaxtverket.se/download/18.1580493316b902911f764e65/1562145795332/Att_forts_valja_jamstallldhet.pdf
- Uhlin, Å. (2001) Om regionala innovationssystem, lärande, komplexitet och tillit, i Ekstedt, E. (red.) *Kunskap och handling för företagande och regional utveckling*, Arbetsliv i omvandling 2001:4, Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

Bilaga 1. Goda exempel och fördjupad läsning

I denna bilaga redovisas ett urval av initiativ, till största projekt, som liknar det pilotprogram som redovisas i rapporten. Vissa initiativ har avslutats under de senaste åren, andra har utvecklats till mer stabila strukturer (ekosystem) på regional, nationell eller internationell nivå. Inom ramen för respektive initiativ har det även utvecklats metoder och verktyg för inkluderande innovation som utvecklats och testats. Erfarenheter av dessa metoder och verktyg finns sammanfattade i rapporter och artiklar orienterade mot jämställd innovation. Dessa rapporter återfinns delvis i källförteckningen i denna rapport, delvis via respektive hemsida som återfinns som fotnot i nedanstående sammanställning. Bilagan inleds med en illustration som refereras till i rapporten. Bildens ursprung är bland annat från Tillväxtverket (2019) men har också använts i ett antal regionala utvecklingsstrategier (bla. Region Gotland och Örebro).

Jämställdhet gör att:

Källa: Jämställdhet som hävstång för innovation, i Tillväxtverket (2019) *Att fortsätta välja jämställdhet.*

Gender Smart Arena

Gender Smart Arena har drivits av Luleå tekniska universitet under åren 2018-2020.⁷ Denna plattform har delfinansierats av Europeiska regionala utvecklingsfonden, Region Norrbotten, Region Västerbotten, Luleå kommun, Piteå kommun och Skellefteå kommun. Under projektet har en genusmedveten affärsmodell Richer Business (Rikare affärsmodeller) utvecklats för att vidga perspektiv på vad som betraktas som en innovation och hur nya innovativa affärsmodeller kan stärka affärs och verksamhetsutveckling och företag, kommuner och andra organisationer.

Richer Business är ett scenariobaserat verktyg som inspirerats av de tidigare utvecklade jämställdhetsverktyg. I verktyget beskrivs fiktiva exempel på ojämställda situationer i företag, till exempel vad gäller osynlig kompetens, osynligt kundvärde, inkluderande kommunikation och

⁷ <https://richerbusiness.eu>

jämställd produktutveckling. I varje scenario lotsas deltagarna genom tre steg: 1) En inledande beskrivning av scenariot, 2) Diskussionsuppgifter som kopplar scenariot till deltagarens egna erfarenheter, och 3) Tips på praktiska metoder och fördjupningar inom det tema som behandlats. De olika scenarierna kopplas ihop till ett övergripande målbildsarbete av grundkomponenterna i inkluderande innovations-, affärs- och verksamhetsmodeller, som omfattar kundvärde, kapital, kompetens, kollaboration, kommunikation och kultur.

Genie – Gender Initiative for Excellence

Precis som många andra tekniska universitet har Chalmers idag en mycket låg andel kvinnor som anställda. Som en strategi för att höja Chalmers excellens satsar Chalmers på att öka andelen kvinnor i fakulteten och skapa en mer jämställd miljö. Satsningen finansieras av Chalmersstiftelsen och har en budget på 300 miljoner kronor över tio år. Den pågår från januari 2019–2028. Det gör Genie till den överlägset största enskilda investeringen i jämställdhet som något universitet hittills har gjort.⁸

Övergripande mål för satsningen:

- öka andelen kvinnor inom fakulteten.
- undanröja strukturella och kulturella hinder som hämmar kvinnors karriärer.
- skapa en arbetsmiljö som är mångfaldig, inkluderande och som stödjer excellens inom forskning och undervisning.

Satsningen består huvudsakligen av två delar: konkreta och skräddarsydda åtgärder för en långsiktig kulturförändring vid institutionerna och direkt stöd för att öka antalet kvinnor i fakulteten.

Genusakademin

Genusakademin är en motsvarande plattform i Karlstad som bedrivits av Centrum för Genusforskning vid Karlstads universitet med stöd av Region Värmland och EUs regionala utvecklingsfond (2016-2020). Målbilden för Genusakademin är att fler företag i Värmland ska utveckla sin förmåga att använda mångfald och jämställdhet som verktyg för ledarskap, innovation, rekrytering och affärsfördelar.

Utgångspunkten i projektet är företagens behov och deras egna utmaningar vad gäller normer. Målen för de deltagande företagen är att de ska identifiera och utvecklas utifrån sin egen situation, för att till exempel skapa en bättre innovationskultur, utveckla sitt ledarskap eller bli attraktivare arbetsgivare.

Ideon Science Park

Ideon Science Park är inriktat mot digitalisering, CleanTech och Life Science och har arbetat med inkludering i ett flertal satsningar. Grunden för arbetet har varit en egen analys som visade att kvinnor inte upplevde att inkubatorer och stödsystem var till för dem. Utifrån detta togs en åtgärdsplan fram som bland annat har handlat om kommunikation, synliggörande av normer och

⁸ <https://www.chalmers.se/om-chalmers/organisation-och-styrning/jamstallldhet/genie-gender-initiative-for-excellence/>

förebildsarbete. Ett resultat av arbetet är att kvinnors ansökningar till inkubatorn har ökat från 10 procent till 70 procent. Det finns idag också ett krav på att alla bolag ska jobba med något av de globala målen (Agenda 2030) som affärsidé. Ett nästa steg i arbetet handlar om att fånga upp sociala företag men också att se över formen för den traditionella inkubatorn som i sin form kanske inte uppfyller behoven hos innovatörerna.

Make Equal

Make Equal grundades 2010 under namnet Crossing Boarders och är en icke-vinstdrivande, partipolitiskt och religiöst obunden stiftelse som arbetar praktiskt med jämlikhet och inkludering i organisationer. Make Equal har flera egna verktyg för som beskrivs vidare via deras hemsida.⁹

Mötesplats Social Innovation

Mötesplats Social innovation är en nationell kunskaps- och samverkansplattform för social innovation och socialt företagande.¹⁰ Plattformen har bland annat till uppgift är att aktivt följa vad som händer inom fältet, både i Sverige och internationellt och se till att kunskap och erfarenheter utvecklas, delas och kommer till användning. Tillsammans med akademi, näringsliv, offentliga och ideella aktörer är ambitionen att bygga kapacitet för innovation som möter samhällsutmaningar. Mötesplats Social Innovation arrangerar årligen en nationell konferensen Social Innovation Summit och en regional konferensen Social Innovation i Norr. Internationellt arrangeras bland annat International Social Innovation Research Conference (ISIRC) årligen av olika lärosäten.

De arbetar med begreppet innovationslabb som vanligen avser fysiska mötesplatser där de människor som berörs av involveras i utveckling och test av innovativa lösningar. För att stödja ledning och organisation dessa labb har skilda aktörer och projekt kopplade till social innovation inrättat kunskapsstöd där forskare och experter bidragit med kunskaper inom social innovation, ledarskap i komplexa sammanhang där designmetoder haft en särskild roll. Till exempel finns en handbok för effektmätning att tillgå via deras webbplats.¹¹

NormViz – Normkreativ visualisering i stadsutveckling

Under 2017-2019 har projektet NormViz utvecklat metoder och verktyg för att arbeta med normmedvetet och normkritisk visualisering av stadsutveckling. Projektet resulterade bland annat i en handbok och en guide för att arbeta normkreativt med visualiseringar inom arkitektur och stadsutveckling. En del av det utbildningsmaterial som projektet utarbetat kan tillämpas inom andra områden. Till exempel taktiker för att medvetandegöra hur traditionella föreställningar begränsar möjlighet för inkluderande perspektiv att utvecklas. Bland de taktiker som beskrivs är; synliggörande, byta perspektiv, komplexifiera, spekulera, provocera, skruva till, laborera och samskapa.¹²

Programserien Nordic Women in Tech and Innovation

⁹ <https://makeequal.se/verkygslada/>

¹⁰ <https://socialinnovation.se>

¹¹ https://socialinnovation.se/wp-content/uploads/2018/11/MSI_Handbok_Effektmätning_Digital_181106.pdf

¹² <https://visualarena.lindholmen.se/projekt/normkreativ-visualisering-i-stadsutveckling>

Nordic Women in Tech and Innovation, är en programserie från Nordic Innovation House i Silicon Valley.¹³ Programserien belyser vikten av jämställdhet i teknik och näringsliv, undersöker hur teknik och innovation stödjer jämställdhet samt inspirerar kvinnor till att engagera sig som grundare och investerare.

RISE – Inkluderande innovation

RISE arbetar med inkluderande innovation med både näringsliv och offentlig sektor.¹⁴ Genom intervjuer, observationer, workshops och andra designmetoder och genom normkritiska analyser designas produkter, tjänster, eller system som utmanar och vrider och vänder på identifierade normer identifieras i samband med användandet av produkter och tjänster.

SHIFT

SHIFT är en plattform, eller egentligen en tävling som genom inkluderande kapital och entreprenörskap har målsättningen att bryta ett växande socialt utanförskap, skapa ekonomiskt tillväxt, välstånd, inkludering och jämställdhet.¹⁵ Bakom plattformen står BLING rörelsen som motverka utanförskap genom gott ledarskap, entreprenörskap och innovationer och BreakIT, en nyhetskanal inom teknik och innovation.

Tillväxtverket

Tillväxtverket har utvecklat stöd och riktlinjer för uppföljning av projektaktiviteter med avseende på inkludering och jämställdhet. Tillväxtverket har också utvecklat en guide för inkluderande innovation.¹⁶ De har också tagit fram en del kunskapsöversikter bland annat om mångfald i näringslivet och en om jämställdhet som hävstång för innovation.¹⁷¹⁸ Där framgår att mångfalden ökar, det är fler kvinnor och personer med utländsk bakgrund som är företagare än någonsin förr. Undersökningen visar också att antalet anställda vuxit mest i företag där kvinnor är företagsledare eller där företagsledaren har utländsk bakgrund. Samtidigt kan vi se att kvinnor generellt sett, ser större hinder för att bli företagare än män. Personer med utländsk bakgrund lyfter svårigheten att få finansiering som ett hinder för att starta företag i betydligt större utsträckning än personer med svensk bakgrund.

Vinnova – Jämställd finansiering

Vinnova ska verka för att hela befolkningens kunskaper och behov tas tillvara och satsningar som stöds av ska komma både kvinnor och män tillgodo. Statistik visar att innovationsprojekt där män och kvinnor har samma makt att påverka blir mer framgångsrika.¹⁹ I Vinnovas instruktion från regeringen framgår det att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra myndighetens verksamhet och främja jämställdhet vid fördelning av medel för forskning och innovation. Inom Agenda 2030 har Vinnova särskilt pekat ut klimat och jämställdhet som två centrala hållbarhetsperspektiv som

¹³ <https://womenintech.se/wit-talks/>

¹⁴ <https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/expertiser/inkluderande-innovation>

¹⁵ <https://www.shiftcapital.se/>

¹⁶ <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/guiderochverktyg/guidetillinkluderandekommunikation.2384.html>

¹⁷ <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/publikationer/publikationer2020/mangfaldinaringslivet.1387.html>

¹⁸ <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/publikationer/publikationer2019/attfortsattavaljajamstalldhet.1337.html>

¹⁹ <https://www.vinnova.se/m/jamstalld-innovation/>

finansierade satsningar ska bidra positivt till. Projekt finansierade av Vinnova förväntas därmed ta särskild hänsyn till klimatet och jämställdhetsaspekter.

Vkna!

Vkna! Är ett jämställdhetskonsultföretag med jämställdhet och mångfald i fokus.²⁰ De har bland annat arbetat Sveaskog, Umeå Energi, Vattenfall, Mellanskog, Holmen skog, Komatsu Forest, Stora Enso, SCA, Skogstekniska klustret, Rototilt, Indexator, Ålö, Region Västerbotten, Umeå kommun, Umeå universitet, Coompanion, Västerbottens handelskammare, och Inlandets teknikpark. Tillsammans med Skogstekniska klustret har de tagit fram en dokumentation om jämställda start-ups, hur jämställdhet driver innovation.²¹

²⁰ <https://www.vkna.se>

²¹ <https://static1.squarespace.com/static/64233b8dbda6d60a255078a3/t/6427ee6a1e09595dod149698/1680338552299/Jämställda+projekt+och+startups.pdf>

Bilaga 2. Minnesanteckningar från erfarenhetsutbyte under projektperioden

Erfarenhetsutbyte Johanneberg Science Park

Deltagare, Sofia Ganslandt, SME Kontakter, Björn Westling, Chef SME kontakter och Samira Savarani, Projektledare.

Johanneberg Science Park är en viktig aktör i Västra Götaland, den ägs av både offentliga aktörer som Göteborgs stad, Chalmers och privata aktörer hade fokus på arbetet med inkludering. Johanneberg Science Park gör just nu en satsning för att öka tjänsteinnovationsförmågan och i det arbetet är jämställdhet och inkludering en viktig del. Genom olika kompetenshöjande insatser, seminarier och individuellt stöd vill man ge bättre förutsättningar för SME's att utveckla sitt tjänsteerbjudande för att nå nya målgrupper och erbjuda dem ett bättre anpassat stöd.

Som en del av projektets omvärldsbevakning har olika erfarenhetsutbyten genomförts, dels i samband med programmets träffar i Umeå och Skellefteå, dels genom denna kunskapsöversikt och erfarenhetsutbyte med andra regioner i Sverige. Fokus har i detta fall legat på hur andra regioner och aktörer arbetar med inkludering och jämställdhetsintegrering inom innovationsområdet. Inom ramen för projektet har även aktuella konferenser besökts för att inhämta kunskap inom området.

A Working Lab, Johanneberg Science Park – Vård: Ebba Kullin Site Manager

Visning av utav samverkansytan AWL som ägs av Akademiska Hus som även har ytan på Universum i Umeå. På AWL i Johanneberg som ligger i anslutning till Chalmers sitter främst företag inom samhällsbyggnad men i hela huset finns bland annat Johanneberg Science Park med acceleratorn Tjiva och olika gemensamma ytor för att främja innovation och nya möten mellan branscher och initiativ.

Själva huset som AWL finns inom är nybyggt med ett hållbarhetstänk och är till viss del ett pågående utvecklingsprojekt där nya lösningar så som energi- och ljus utvecklas kontinuerligt inom olika forsknings och utvecklingsprojekt. Så hela huset kan ses som en innovationsmiljö eller ett living lab. I huset finns bokningsbara rum för olika faser av innovationsutvecklingen så som visualisering och makerspace. Att allt finns på samma ställe och möjligheten att förflyttas mellan olika stadier är inspirerade och något att tänka till kring i utveckling av innovationsmiljöer i Västerbotten. Platsen är viktig och närheten till olika miljöer och aktörer är väldigt relevant för att stimulera innovationsutveckling.

Deltagande på Jämställdhet boostar din affär – Projektet Tjiva

Projektet Tjiva anordnade ett seminarium med fokus på hur jämställdhet ger fördelar till företagande och innovationsutveckling. På programmet lyftes bland annat exempel på hur organisationer arbetar med jämställdhet och inkludering, vikten av ett jämställt ledarskap samt hur ojämnt ägandet är i Sverige ur ett jämställdhetsperspektiv.²²

²² <https://www.johannebergsciencepark.com/evenemang/jamstallldhet-boostar-din-affar>

